

Popper’da Açık Toplum ve Devlet İlişkisinin Siyasal Sonuçları[†]

Esra DURUKAN*

*Hitit Üniversitesi İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü 3. sınıf öğrencisi (esra_durukan@hotmail.com)

Özet

Einstein’in görelilik kuramıyla bilimsel bilginin kesin bilgi olduğu görüşünü zedelemesi Popper’in bilim tasarımının şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır. O zamana kadar genel olan bilim anlayışının kalıplarının sarsılmasının yarattığı farkındalıkla Popper, bilim ile sözde bilimi ayıran ölçütün yanlışlanabilirlik olduğunu söylemektedir. Ona göre bilimsel tutum zorlu sınamalar arayan eleştirel bir tutumdur ve bilim söylenle, söylenenlerin eleştirilmesiyle başlar. Ancak yanlışlanabilirlik kuramının işleyebilmesi için verili bir kurama gerek vardır bu da onun yöntem olarak kullanılmasında açmazlar içermektedir. Yine de yanlışlanabilirlik kuramının devrimci bir söylem olduğu göz ardı edilmemelidir. Onun siyasal alana yansımaları eleştirel olmak, erktekelciliğine karşı bir tutum geliştirmektir ve çalışmanın konusu açısından işlenecek olan da bu durumdur. İki dünya savaşı arasında yaşayan Popper’in döneminin yükselen totaliter eğilimlerine karşı oluşturduğu açık toplum ideali siyaset felsefesinin özüdür. Açık Toplum ve Düşmanları kitabında kullandığı felsefi argümanlarını “tarihsicilik, kapalı toplum ve açık toplum” kavramsal olarak açıklamak çalışmanın amacıdır. Bununla birlikte Popper, siyaset felsefesinde çizdiği açık toplumun pratikte nasıl işleyeceği konusunda net değildir, yönteminin uygulanabilirliği zorluklar içermektedir. Açık toplumun yöntemi demokratik liberalizmdir. Popper’in tafralı bir liberal olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Popper’in kaygısı olası bir totalitarizm tehlikesine karşı tedbir almaktır. Her kuram gibi Popper’in kuramı da çelişkiler barındırır da onu hem eleştirel hem de farklılık yaratan kendine has içini doldurduğu felsefi argümanlarından neler öğrenebileceğimiz yönünde pragmatistçe okumak toplum bilimlerine zenginlik katacaktır.

Anahtar kelimeler: Yanlışlanabilirlik, Tarihsicilik, Kapalı Toplum, Açık Toplum, Totalitarizm, Demokratik Liberalizm.

[†] Bu bildiri 30 Nisan – 2 Mayıs 2010 tarihlerinde Abant İzzet Baysal Üniversitesi tarafından Bolu’da düzenlenen VII. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Öğrenci Kongresinde sunulmuştur.

1. Giriş

Karl Popper'in entelektüel tutumu, iki dünya savaşı sırasında totaliterliğin yükselişi ve çeşitli toplum bilimlerinin ve toplum felsefelerinin onu anlamlandırmaktan yoksun kalışına başkaldırır ve zamanın totaliter eğilimlerinin kökleri saydığı filozoflara ve onların felsefelerine karşı bir entelektüel saldırı gerçekleştirir. "Bilimsel bilginin ve hakikatin peşine düşen filozofun kaygısı, kendine bir çıkar sağlamak değildir ama hakikatin üretimi belirli bir alanda gerçekleşmeye başladığında doğrudan değil ama dolaylı olarak hem de etkili biçimde iktidarın içindedir. (Özalp, 2004: 50). Popper bu durumun farkındadır ve felsefesini de olası bir totaliterleşme eğilimi ve bilimin de buna eşlik etmesi tehlikesine karşı uyarı olarak kurmuştur"

Popper totaliterliğin köklerini Platon'dan başlatır, Hegel ve Marx çizgisinde devam ederek onların felsefi argümanlarını totaliterlik çerçevesinde analiz eder. Felsefi çizgisi Sokrates'ten önceki filozoflara ve sofistlere ağırlık verme yönelimindedir. "Popper etik bireycidir ve ahlâk görüşü Kantçı etkiler gösterir" (Shearmur, 2002: 121). Sokrates Atina'nın ve Atina'daki demokratik kurumlarını eleştirmektedir ve kendini "at sineği" yani rahatsız eden olarak tanımlamaktadır. Atina'ya yürekten bağlı filozof, onun tarafından hoş karşılanmasa da yine de Atina'dan gitme taraftarı değildir, aksi halde devletin yasaları aykırı davranmış olduğunu düşünmektedir. Sokrates "bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir" derken kendini dahi sorgulamaktan kaçınmayan bir tutum sergilemektedir. Tüm bunlar Popper'da şu anlama gelir: "Entellektüalizmi, yani evrensel bir anlaşma aracı olarak insan aklı üstüne eşitlikçi teorisi; zihin dürüstlüğü ve öz eleştirisi üstüne ısrarı; eşitlikçi adalet teorisi ve haksızlığı uğramayı başkalarına haksızlık etmekten iyi sayan doktrini Sokrates'in açık toplumun ön sırada gelen kişilik yanını oluşturmaktadır" (2008a: 248).

Popper çok yönlü bir kişiliktir, akademik çalışmaları, bilim felsefesi ve epistemoloji "Bilimsel Araştırma Mantığı" ve siyaset felsefesi "Tarihçiliğin Sefaleti", "Açık Toplum ve Düşmanları" alanlarına dağılmıştır. "Popper'in hem siyaset felsefesinin hem de bilim felsefesinin ortak yanı insanın yanıldığı, yanılığlarından dersler çıkarabildiğidir. Popper, insanın yanılığardan ders çıkarmasına istekli olmasına ussal tutum" adını verir. Eleştirel akılcılık onun felsefesinin temelidir. Eleştirelilik, yani "ussallık, bilimin siyaset alanında da erktekelciliğe karşı bir tutum geliştirmesinin itici gücüdür" (Çetin, 1998: 7).

"Popper'in politika felsefesi üzerindeki çalışmaları çok kişi tarafından Hayek'in "Kölelik Yolu" ile paralel kabul edilir. Gerçekten hem Popper hem de Hayek'in birbirinden bağımsız olarak, farklı yollardan gelmelerine rağmen aynı sonuca ulaştıklarını fark etmişlerdir. Özellikle kolektivizme getirdikleri kişisel eleştirileri ve "planlı toplum" problemlerinin analizinde pek çok ortak noktanın varlığı gerçekten bir yerde Popper ile Hayek'in karşılaştırıldığında, "Kölelik Yolu" sanki "Açık Toplum ve Düşmanları"nın üçüncü cildi gibi algılanabilir" (Shearmur, 2002: 119).

Bu çalışmanın amacı Popper'in bilim felsefi ve siyaset felsefesi argümanlarını kavramsal olarak açıklamaktır.

2. Popper'in Bilim Felsefesi

Felsefede soru sorma önceliği vardır; sorular soruları doğurur ve böylece insanın kendisini doğru biçimde yönlendirmesi sağlanmış olur. Bilim için yerinde sorulan bir soru binlerce yanıttan daha güçlü ve önemli olabilir. "Eleştirel sına Popper için felsefenin ödevi ve varlığının nedenidir" (2008a: 246). Bilim söylenle, söylenenlerin eleştirilmesiyle başlar. Bilimsel tutum doğrulamalar değil, zorlu sınamalar arayan eleştirel bir tutumdur (Çetin, 1998: 11). Popper'in bilim tasarımının oluşmasını etkileyen kuramsal arka plan şu şekildedir:

Bunlar Marx'ın tarih kuramı, Freud'un ruh çözümleme kuramı, Adler'in birey ruhbilimi kuramı, Einstein'ın görelelik kuramıdır. Popper, merkezinde "zora dayalı proleterya diktatörlüğü"nü bulduğu Marxçılığın eleştirel olmayan inakçı bir tutum sergilediğini fark eder. Marxçılığın bu tutumundan rahatsızlık duyar. Freud'la, Adler'in kuramlarıysa alanlarında olup biten her şeyi açıkladıkları savındadır. Bu kuramların ışığında yorumlanamayacak hiçbir durum yoktur. Dünya bu kuramların doğrulamalarıyla doludur.

Einstein'ın yeni çekim kuramıysa, Popper'ı bilimsel bilgini yapısına, işleyişine ilişkin daha önce söylenenlerin tümünün yanlış olduğuna götürür. Bilime ilişkin genel kabul gören görüş, bilimsel bilginin kesin bir bilgi olduğunu dahası deneyle gözlem sonucu ortaya konulduğunu söylemektedir. Bilgin, deneyle gözlem yaparak bir varsayımın ileri sürer. Bu varsayım denetlenip, tekrar tekrar sınanıldığında kabul edilmiş ya da kanıtlanmış bir "kuram" olarak görülür. Einstein'ın Newton'un çekim kuramını yadsımasıyla durumun yukarıda söylendiği gibi olmadığını anlar. Bu görüş savunulamaz. Çünkü en başarılı kuram hiçbir zaman ileri sürülmemiş, kabul de edilmemiştir. Bilimsel kuramlar hep varsayım olarak kalacaktır. Çok iyi oluşturulmuş bilimsel kuram bile daha iyi bir kuramla yer değiştirebilir. Einstein'ın tutumu eleştirel bir tutumdur. Popper'e göre Einstein sürekli kuramının hangi koşullar altında kabul edilemez olduğu sorusunu yanıtlamaya çalışmaktadır. Bu da doğrulamalar bulmaya çalışan inakçı tutumdan çok başkadır" (Çetin, 1998: 9-10).

"Popper, bilim ile sözde bilimi birbirinden ayıran şeyi şöyle dile getirir: Bilim kestirimseldir, yanlışlanabilir de sözde bilimselse yanlışlanamaz" (Çetin, 1998: 11). Ancak bu yaklaşımın ilerleyebilmesi için verili bir başlangıç kurama gerek vardır. Popper bu başlangıç kuram konusuna açıklık getirmiş değildir ancak yine de eleştirel tutum devrimsel bir söylemdir. Somut gerçek şunu söylemektedir: "Klasik fizik üstün olduğu alanlarda yine işlevini gayet iyi yansıtmakta, dahası bu alanlarda kuantum fiziği yetersiz kalmaktadır. Kısacası her iki fizik de varlığını ve işlevini yan yana sürdürmekte, biri insanoğluna doğaya ilişkin bir konuda yardımcı olurken diğeri bir başkasına çözüm üretebilmektedir (Yay, 2009: 25).

Eleştirel tutumda bulunan bir bilim adamı kuramlarına değer yargılarından arınmış- bizim dışımızda bir şey olarak bakmaya başlar (Çetin, 1998: 25). “Projektörün bilime/bilim insanına doğru tutulduğu, dışardan gözlemlemeyi çağrıştıran bu tanıma karşılık, doğrudan bilim insanının kendisini sorgulamaya yönelik başka tanımı Yunus Emre’nin dizelerinde bulunuyor. İlim ilim bilmektir/ İlim kendini bilmektir/ Sen kendini bilmezsen/ Ya nice okumaktır. Yunus Emre’ye tarihin derinliklerinden, kadim Yunan’dan sanki cevap veriyor gibidir. Bir şey biliyorsam o da hiçbir şey bilmediğimdir” (Yay, 2009: 3- 4).

Sonuç olarak, Popper için kaç tane ak kuğu gözlendiğinin hiç önemi yoktur, bilim ne gözlemle ne de deneyle başlar; bilim söylenle, söylenenlerin eleştirilmesiyle başlar. Bilim bütünüyle eleştirinin sonucudur ve bunun siyaset alanında yansımaları erktekelciliğe karşı bir tutumun geliştirilmenin itici olmaktadır” (Çetin, 1998: 10–11).

3. Popper’in Siyaset Felsefesi

3.1. Tarihsicilik

“Doğa bilimlerinde ulaşılan kesinliklere sosyal bilimlerde ulaşılabileceği ve modernizme geçişte yaşanan toplumsal karışıklıların, düzensizliklerin kesinlik taşıyan toplumsal yasalarla çözüme kavuşturulacağı düşüncesi, doğa bilimi yöntemlerinin sosyal bilimlere aktarılmasına neden olmuştur. Bunun en yaygın örneğinden birisi de tarihsiciliktir” (Özalp, 2004: 52). Popper tarihsiciliği şöyle açıklar:

Herkesin gelecek olayları önceden kestirmek için aklını kullanmaya çalıştığını; bir stratejist için bir savaşın sonucunu önceden görmenin besbelli yasal olduğunu, böyle bir öngörü ile tarihsel kehanet arasındaki sınırın esnek olduğunu iddia ederler. Genellikle bilimin görevinin öndeyiler yapmak ya da daha doğrusu günlük öndeyilerimizi gitgide düzeltmek ve onları daha sağlam bir temele oturtmak olduğunu, özellikle toplumbilimcinin bize uzun dönemli tarihsel kehanetler sağlamak göreviyle yükümlü olduğunu söylerler. Bunlar tarihsel olayların gelişimi üzerine kâhinlik etmelerini olanaklı kılan tarih yasalarını keşfetmiş olduklarına inanırlar (2008a: 4).

Popper daha sonra tarihsiciliğin iki farklı çeşidini ayırır.

“Tarihsicilik en basit ve en eski biçimlerinden biri olan, seçilmiş halk öğretisiyle gözümüzde canlandırılabilir. Bu doktrin, tanrıci bir yorumla, yani Tanrı’yı Tarih sahnesinde oynanan piyesin yazarı olarak kabul etmekle tarihi anlaşabilir kılmak yolundaki girişimlerden biridir. Seçilmiş halk öğretisi, daha özellikle, Tanrı’nın kendi iradesinin seçkin aracı olarak iş görmek üzere bir halkı seçmiş olduğunu ve yeryüzünün bu halka kalacağını varsayar” (Popper, 2008a: 12). İki modern tarihsicilik çeşidi, bir (sağ) yanda ırkçılığın ya da faşizmin tarih felsefesi ve öte (sol) yanda Marxçı tarih felsefesidir. Seçilmiş halkın yerine, ırkçılık, sonunda yeryüzünün kendisine kalacağı, kaderin aracı olarak, belirlenen, seçilmiş ırkı koyar. Marx’ın tarih felsefesi ise, onun yerine, toplumun yaradılışının aracı ve aynı zamanda yeryüzünün kendisine kalması adına yazılı olan seçilmiş sınıf getirir. Her iki teori de

tarihsel öndeyilerini, tarihin (gelişiminin yarasını keşfetmeye götüren) bir yoruma dayandırır. Irkçılıkta, bu bir çeşit doğa kanunu olarak düşünülür; seçilmiş ırkın kanının biyolojik üstünlüğü, tarihin gelmiş geçmiş ve gelecek gelişim çizgisini açıklar; bu ırkların üstünlük için mücadelesinden başka bir şey değildir. Marx'ın tarih felsefesinde, kanun iktisadidir. Bütün tarihi, sınıfların ekonomik üstünlük için bir savaşı diye yorumlamak gerekir (2008a: 14).

Popper'in tarihsilciliğe karşı tutumu kendi ifadesiyle de özden gelen bir hasımlıktır ve "toplumsal yapıcı" argümanını ona alternatif olarak sunar. Bölük pörçük toplumsal yapıcının görevi de, sosyal kurumları tasarlayıp kurmak, yeniden düzenlemek ve zaten mevcut olanları çalıştırmaktır (2008a: 32).

Bölük pörçük toplumsal yapıcı, sosyal kurumların ancak azınlıkta kalan bir kısmının bilinçli bir şekilde planlanıp kurulduğunu; büyük çoğunluğunun ise insan eylemlerinin planlanmamış sonuçları olarak kendiliğinden oluştuğunu kabul eder. Kurumları, bazı amaçlara ulaştırılan araçlar ya da bu amaçlara hizmet edebilecek bir şekilde dönüştüren şeyler olarak görecektir. Yani bir organizma olmaktan çok bir makine şeklinde görecektir onları. Toplumu bir bütün olarak yeni baştan kurma metoduna da inanmaz. Onun amaçları ne olursa olsun, bunları sürekli geliştirecek küçük ayarlamalar ve yeniden ayarlamalarla gerçekleştirmeye çalışır (Popper, 2008b: 74).

Bölük pörçük toplumsal yapıcının karakteristiğinden biri de Popper'in eleştirel akılcılık dediği yönteminin yansıdığı şu sözleridir: " Bölük pörçük toplumsal yapıcı, tıpkı Sokrates gibi, ne kadar az şey bildiğini bilir. Bilir ki, biz ancak yanlışlarımız sayesinde öğreniriz" (2008b: 76). Yani toplumsal yapıcı tarihsiciden farklı olarak "siyasetin bilimsel bir tabana oturmasının çok başka bir şey olduğuna inanır, bu ona göre, toplumsal kurumların; bizim istediğimiz ya da amaçlarımız uyarınca; kurulması ya da değiştirilmesi için olgusal bilgiden ibarettir" (Popper, 2008a: 30).

"Tarihsici toplumun zorunlu olarak değişeceğini, önceden bilinen aşamalardan zorunlu olarak geçeceğini bilen kişi olarak artık topluma müdahale etmekle görevlidir. Bu düşünce Popper tarafından, Marx'ın "filozoflar dünyayı yalnızca yorumlamakla kaldılar. Oysa asıl amaç onu değiştirmektir" cümlesi ile formüle edilmiştir" (Özalp, 2004: 53). Popper'in anladığı manada tarihsici, siyasal etkinliğin ancak önce tarihin gelişim çizgisi saptanırsa mümkün olabileceğini söyler, bu tarihi yasalarıyla totaliter rejimlerin beslenecekleri ideolojiye hayat kaynağı sunar. Gelecekteki işleyişin yönü hakkında bilgi sahibi olabildiğinden tarihin yöneldiği kaçınılmaz amaca ulaşmak için çaba sarf eder, toplum buna hazır hale getirmenin en iyi şey olduğunu düşünür, bazı yaptırımlar uygular ve gerekirse "şiddet ve zor" kullanmaya gider. Bu yönleriyle tarihsicilik ve totalitarizm arasındaki kaçınılmaz, kopmaz bağ zorunlu olarak kapalı toplumu da getirir.

3.2. Kapalı Toplum ve Totalitarizm

Popper, kapalı toplumu şöyle tanımlar;

Sihirci ya da kabileci ya da ortaklaşacı toplumlar kapalı toplumlardır. Kapalı bir toplum, üyelerinin hısımlık, bir arada yaşayış, ortak çabaları, ortak tehlikeleri, ortak sevinçleri ve ortak kaderleri paylaşma gibi yarı biyolojik bağlarla birbirine tutunmuş yarı organik bir birim olduğu içindir ki, bir sürüyü ya da bir kabileyi andırır (2008a: 227). Popper, kapalı toplumu değişmeyen tabular ile örülmüş büyümlü bir çember içinde yaşayan bilim öncesi düzey olarak da niteler. “Ortaklaşacı, kabileci, totaliter ahlâk teorisi şöyle der: İyi benim grubum, ya da kabilemin yahut devletimin çıkarına olandır (2008a: 141).

Kapalı toplumda bireyin yaşantısı toplum yaşantısının önünde hiçbir değer taşımaz ve bireyler ancak içinde yaşadıkları toplumun amaçlarına ortak olmak bakımından amaçlara sahiptirler. Böylece kapalı toplum halkının yönetimle ya da uygulanan politikalarda herhangi bir hakkı söz konusu değildir. Totaliter yapılarda seçme şansı olmadığı için mevcut idareciye mahkûm olduğundan, böyle bir sistem mevcut olsa da süratle terk etmek gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü Popper uygarlıkların yaşayacaksa büyük adamlara aşırı saygı gösterme alışkanlığından kurtulmamız gerektiğine inanır, büyük adamlar büyük yanlışlar yapabilirler. Geçmişin en büyük önderleri, akla ve özgürlüğe karşı öteden beri sürekli saldırıyı desteklemişlerdir ve Popper böyle bir durumu asla tahammül edemez.

Felsefenin kendisinin ortaya çıkışı, yitirilmiş büyümlü imanın yerine akılcı iman koyma girişimidir. Bu da kapalı toplumun ve büyümlü inançların çözümlüşüne bir karşılık olarak yorumlanır (Popper, 2008a: 246). Popper kapalı toplumdan açık topluma geçişi net bir şekilde formüle etmiş değildir.

Kapalı toplumdan açık topluma geçişi Popper şöyle açıklar:

Kapalı toplum, kabile her şey birey hiçbir şey inancıyla birlikte çökmüştür. Bireyin girişkenliğini ve benliğini ortaya koyması bir olgu haline gelmiştir. İnsan bireyi ile bir kabile kahramanı, bir kurtarıcı diye değil, bir birey olarak ilgilenme doğmuştur (2008a: 249). Toplum kurumlarını insan yapısı oldukları bilinçle kavranmaya ve bilinçli olarak değiştirilmeleri, insan amaç ve ereklerinin gerçekleştirilmesi bakımından uygunlukları terimleri içinde tartışılmaya başlayınca geçiş olmaktadır. Ya da soyut bir biçimde konuşmak gerekirse toplum düzenine doğüstü bir huşu ile kalmak yerine, etkin bir karışma ve birey ya da grup çıkarlarını bilinçli olarak izlemeye başlayınca, kapalı toplum çökmektedir (2008a: 430).

Popper kapalı topluma radikal eleştirisini ve idealist yaklaşımıyla açık topluma mutlak inancını şu şekilde belirtir:

Kapalı toplumun sözde masumluk ve güzelliğine artık geri dönemeyiz, cennet düşümüz yeryüzünde gerçekleştirilemez. Bir kez aklımıza güvenmeye ve eleştirme yetimizi kullanmaya başlayınca, bir kez kişisel sorumluluklarımızın sesini ve onunla birlikte, bilgiyi ilerletmeye yardım etmenin sorumluluğunu duyunca, artık bir daha kabile sihrine kayıtsız boyun eğme durumuna düşmeyiz. Bilme ağacını meyvesini yiyenler için cennet yitirilmiştir. Kahraman kabilecilik çağına geri gitmek için çalışırsak engisizyona, gizli polise ve romantikleşmiş bir gansterstiğe ulaşmamız o kadar kesin olur. Aklın ve doğrunun susturulmasıyla başlayınca, inancından her şeyi en kaba ve şiddetli bir yoldan yıkmakla bitirmek zorunda kalırız. O vakit insan kalmak istiyorsak tek bir yol vardır, açık toplumun yolu (2008a: 263).

3.3. Açık Toplum, Demokrasi ve Devlet

Popperca eleştirinin geliştiği ve bireyin uygulanan politikalarda söz sahibi olduğu bu tip toplumlar açık toplum olarak nitelenebilir. Bu tip bireysel katılımlara mümkün olan en üst seviyede cevap veren sistem de demokrasidir.

Demokrasi kavramı ideolojik perspektiflere göre değişik anlamlar alır böylece akademik yazında çok fazla demokrasi tanımlamaları bulunmaktadır. Popper demokrasinin “halk yönetimi” tanımlamasını gerçekte ya da özce ne demeye geldiğini keşfetmeyi ilgisiz bir girişim olarak nitelendirir. Çünkü halk yöneticilerin eylemlerini etkileyebilse de herhangi bir somut, uygulamalı anlamda kendini yönetemez (2008a:163).

Popper demokrasiyi kan dökmeden genel seçimler yoluyla başımızdan savabileceğimiz, toplumun kurumlarını yöneticilerin yönetilenler tarafından düşürülmesini araçlarını sağlayan ve toplumsal geleneklerin iktidardakiler tarafından kolayca yıkılmasını elvermeyen yönetim olarak tanımlar. Yönetilenlerin başarılı bir devrim olmadan kurtulamayacakları hükümetleri tiranlık olarak demokrasinin karşısına yerleştirir. Demokratik siyaset ilkesini, tiranlıktan sakınmak için siyasal kurumları yok etme, geliştirme ve koruma önerisi olarak anlatır (2008a: 164).

Gioncarlo Bosetti, Popper’in demokrasi konusundaki görüşlerini şöyle aktarır.

Demokrasi, zalimce bir yönetimden kaçınmak için bir araçtır, hepsi bu. Demokrasi de, yasalar karşısında herkesin eşit olduğu, suçlu kanıtlanana kadar hiç kimsenin suçlu sayılamayacağı ve daha bir sürü ilke bulunur. Bütün bu prensipler; hukukun üstünlüğü kavramının birer parçasıdır, öyleyse demokrasinin, hukukun üstünlüğü ilkesini korumanın bir yolu olduğu söylenebilir. Ama çoğunluğun her zaman olduğu görüşü asla bir demokrasi prensibi değildir; çoğunluk da büyük hatalar yapabilir hatta çoğunluk oylarıyla bir zalimi iktidara getirebilir de (2004: 63).

Demokratik ilkeyi benimsemekten şu inancın çıktığı söylenebilir: Bir demokraside (barışçı bir değişiklik için çalışabileceğimiz sürece) kötü bir politikanın kabulü bile bir tiranlığa boyun eğmeye yeğlenir ve birey böyle bir sistemde çoğunluğun kararını demokrasinin kurumları

işlesin diye kabul edecektir ama demokratik yollarla ona karşı savaşmak ve yeniden gözden geçirilmesi hususunda da kendini özgür hissedecektir (Popper, 2008a: 165).

Popper'in insana olan mutlak inancı demokrasi teorisi konusunda da paralellik gösterir. İşleri düzeltmenin sorumluluğu bizdedir. Demokratik kurumlar kendi kendilerini iyileştiremez. Onları düzeltme sorunu her zaman, kurumlardan çok kişilerin, yurttaşların sorunudur (2008a:167).

Popper, ulaşılabilir en iyi toplumun üyelerine olabilecek en çok özgürlüğü sağlayan toplum olduğunu söyler. Ama en çok özgürlük zorunlu olarak sınırlandırılmayı gerektirir. O'nun istediği "devletin yurttaşlarına özgürlüklerini olabildiğince, eşitlikle sınırlaması ve eşit bir özgürlük sınırlamasını gerçekleştirmek için zorunlu olanın ötesine geçilmesidir" (Popper, 2008: 145).

Popper'in devlet görüşüne "korumacı" (hımayeci) denebilir. Korumacılık terimi siyaset teorisinde, çoğunlukla özgürlüğe karşı yönelimleri belirtmekle kullanılmıştır. Fakat onun korumacılık dediği siyaset teorisinin, bu yönetimlerin hiçbirleriyle bağlantılı olmaması ve temelinde liberal bir teori olmasına rağmen "laissez faire" bırakın yapsınlar denilen kesin bir karışmazlık politikası ile de hiçbir ilgisi yoktur. Popper'in eğitim üzerine düşüncelerine bakarsak, korumacı devleti daha iyi anlayabiliriz;

Yurttaşlarına topluluğun yaşayışına katılmasını sağlayacak bir eğitim vermek ve onları özel ilgi ve yetenekleri geliştirmek her türlü fırsatlardan yararlandırabilmek devletin sorumluluğundadır; bireyin ödeme olanağından yoksun oluşunun onu daha yukarı bir öğrenime devamından alıkoymasına da mutlaka devlet çare bulmalıdır. Devletin geleceği genç kuşağa dayanır, onun için de çocukların zihinlerinin özel zevke göre kalıplanmasına izin vermek kapıları totaliterliliğe ardına kadar açmaktır. Devletin çıkarı özgürlük biçimlerinin en değerlisini, yani düşünce özgürlüğünü tehlikeye koyabilecek önlemleri savunmak için hemen ortaya sürülmemelidir (2008a:173).

Liberalizm ile devlet korunması birbirini karşıtın değildir. Tam tersine özgürlüğün hiçbir çeşidi, devlet tarafından güven altına alınmadıkça olanaklı olamaz. Popper'in açık toplum argümanının özü şudur; devletin güven altına almadığı bir özgürlük olmayacağı gibi herkese doğru dürüst bir güvenlik, özgür yurttaşların denetlediği bir devlet tarafından sağlanabilir (Popper, 2008a: 146). Popper'in açık toplum ve devlet ilişkisinin siyasal alana yansması aktif yurttaş katılımını sağlamasıdır. Birey iletişimsel süreç ile iktidara taleplerini karşılatmanın mekanizmalarını aramalıdır.

Popper'in çalışmaları klasik liberalizme her bakımdan uyumlu olup olmadığı hakkında eleştirilmiştir. Jeremy Shearmur, Popper'ı laissez faire'yi (sanayinin desteklemesi) açıkça eleştirmesi ve serbest piyasanın önemini vurgularken, devletin sağladığı yasal çerçevenin gerekliliğinde de ısrar edişi gerekçeleriyle yirminci yüzyılın son kesiminde ortaya çıkan klasik liberalizmin iyi bir savunucu olmadığı yönüyle eleştirir (2008: 120).

Sonuç olarak Popper'in yaklaşımında çoğu klasik liberal filozofun klasik liberalizmi desteklemek zorunda olduğunu düşündüğü yönetime karşıt yöntem önerir. Bu yönüyle radikal dir ve bize çekici idealler sunar.

4. Sonuç

Popper'in açık toplum idealinin amacı olası bir totaliter eğilime karşı bizi uyarmaktadır. Bilim ve siyaset felsefesini yanlışlanabilirlik kuramı ve eleştirel tutum üzerine kuran Popper bilim insanının öznel inançlarından kurtulmasına bu yüzden önem vermektedir. Bilimi dahi kendisine suç ortağı yapan, çevre yanımızı kuşatan totaliterliğin zincirlerinden kurtulmanın yolu, demokrasi kurumlarını iyileştirmek için çaba harcayan sağlıklı yurttaşların, yönetimin kontrolsüz güçlerini denetlediği bir sistem olmalıdır. Nazım Hikmet de der ki, "sen yanmazsan, ben yanmazsam, biz yanmazsak, nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa." Açık toplum tek bir kanaat önderinin olmadığı, yurttaşların geri bildirimleriyle beslenen ve eleştiriyle gelişen yani yönetilenlerin alınan kararları etkileyebilme yeteneğine sahip olduğu bir sistemdir. Yöneticiler taban inisiyatifine dayanmayan bir karar alsalar bile açık toplumun kodları yönetilenler onu değiştirme kudretine muktedirdir. Bu duruma Popperca yaklaştığımızda yönetimin akıntısına yolculuk etmekten uzak, ona karşı sorular soran, çözümde parça olmaya çalışan bireylere ihtiyaç vardır. Çünkü insan her şeyin ölçüsüdür. Popper bizi barışçı değişiklikler için söylemlerimizle, sorularımızla başlatacağımız eylemlere davet etmektedir. İşte bilimin başlangıcı da buradadır, sıradan şeylerin çok ciddi sorunlar barındırdığının ayırımına varmaktır. Sıradan başlangıçlar ve küçük ayarlamalar niteliksel değişikliğin, gelişimin itici gücüdür. Toplum yaşamımızda acımasız çirkin, saçma, haksız bir yığın iyileştirilecek pek çok şey vardır. Popper liberal açık toplum idealini ahlaki bir misyonla gerçekleştirir ve açık toplum yurttaşlarının toplumu geliştirici gücüne pür inancı barındırır. Demokratik bir devlette de olması gereken seçimden sonra da iktidarı denetleyen mekanizmaların yine halk tarafından geliştirilmesi değil midir? Popper liberalizmin partizanlığını yapsa da, bugünlerde çokça unuttuğumuz "insan değeri"ni bize yeniden hatırlatmaktadır.

Kaynaklar

- Bosetti, Gioncarlo, (2004), "Karl Popper ile Marksizm, Özgürlük ve Tarihsicilik Üzerine" , Çev. Sinan Gürtunca, *Liberal Düşünce*, S.33, s.55- 64.
- Güzel, Cemal, (1998), "*Sağduyu Filozofu Popper*", Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Özalp, Ahmet, (2004), "*Bilgi ve İktidar İlişkisi*", Erişim:[http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:swVuJFYZ0nUJ:iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/02-bilgi iktidar&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid](http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:swVuJFYZ0nUJ:iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/02-bilgi%20iktidar&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid), Erişim Tarihi: 16.03.2010
- Popper, Karl, (2008a), "*Açık Toplum ve Düşmanları I*", Çev. Mete Tunçay, Ankara: Liberte Yayınları.
- Popper, Karl, (2008b), "*Tarihsiciliğin Sefaleti*", Çev. Sabri Osman, İstanbul: Plato Film Yayınları.
- Shearmur, Jeremy, (2002), "Popper ve Klasik Liberalizm", Çev. Recep Tapramaz, *Liberal Düşünce*, S.27, s.119-12.
- Yay, Turan, (2009), "*Bilim Felsefesi, Karl Popper, Eleştiri ve İktisat*", Erişim: http://yaklasim.iibf.gazi.edu.tr/yayinlanmis_ciltler_c20_s70.htm, Erişim: 21.03. 2010.